HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חזקת [א]הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הבדין ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום [ב]שדה (ב) הבעל חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום [א]ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי (ג) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו (ד) כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה (ה) ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות [ג]נפק לי' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"נ כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד [ד]עד נגיחה רביעית לא מיחייב ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך

רש"י

בית השלחין. מתוך שהמעיין בתוכו שמשקים אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין צריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאמרו ג' שנים לחזקה כל הראוי לצאת ממנה בג' שנים אמרו: **שדה בית הבעל.** המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה צריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמצעית שלימה שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה ג' חדשים ויש לו עדים שזרעה באותן ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים רצופות שאין לך אדם הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק: **ר"ע אומר כו'.** מפרש בגמרא [לו.] במאי פליגי: **בד"א.** שצריך י"ח חדש לשדה בית הבעל: **בשדה הלבן.** שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד לפיכך צריך ג' שנים: **אבל בשדה האילן.** שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר: **כנס את תבואתו.** יין של גפנים: **ומסק את זיתיו וכנס את קייצו.** תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קליעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאילו הן ג' שנים: **גמ' מהולכי אושא.** שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרינן בראש השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': **לא מיחייב.** נזק שלם אלא חצי נזק אף כאן עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה:

ואידך

תוספות

חזקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן בפרק חומר בקדש (חגיגה כד:) עברו הגיתות והבדים דמשמע שיש להן זמן קבוע היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה אבל יש בני אדם שמלניעין כל השנה ודורכין במעט מעט: **שלשה** חדשים בראשונה. מתוך פ"ה משמע דבעי רבי ישמעאל שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים וכן באחרונים ואין תימה שתהא תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא דמלינן כעין זה דאמרי' בר"ה (יג.) כל תבואה הנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה אלמא גדלה פעמים באותו זמן אבל קשיא לר"י דא"כ אמאי צריך י"ח חדשים בט"ו חדשים סגי שיזרע ג' חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן ושניה בסוף הקיץ ושלישית בניסן הבא וי"ל דצריך אכילה חשובה של י"ב באמצע אע"ג דאמרי' בגמ' אכל תלת פירי לתלתא ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הויא חזקה שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה לר"י דאמרי' בגמ' (לקמן דף לו:) פירא רבה ופירא זוטא איכא בינייהו דר' ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר פירא רבה כגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא כגון ירק הגדל בחדש אחד והא אמרי' בגמרא (לקמן ע"ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בעינן שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבה ור"ע סבר דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד והיינו פירא זוטא וא"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ביום אחד או בב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש את השדה ומתקנו הא לא הויא חזקה מידי דהוה אניר דאמר לקמן (דף לו:) דלא הויא חזקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא (ב) ניעול בה [א] וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דאמרי' (שם.) אכלה שחת לא הויא חזקה ה"מ כשאוכל בענין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשייך לומר לאו אחזקת כדמחזקי אינשי לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק ולא בא עדיין בגבעול שלה הויא חזקה ובשדה אילן דבעו רבנן דפליגי אר' ישמעאל בגמרא [ב] מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה שחת מ"מ איכא למימר כגון שזומר ומעכב העלים לעצמו ואע"ג דמתקן בכך והוי כמו ניר כיון (ג) (שמתקן) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא ניעול בה ועוד אומר ר"י דלאחזיק בה בכה"ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט:) לונמא במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אא"כ איכא אכילה בהדה או זריעה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שהן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן [ג] דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רצופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שתמה על זה]: **כנס את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם וא"ת תימה הא דתנא תבואה קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקבל (שם קו:) חצי ניסן ואייר וחצי סיון קציר חצי סיון ותמוז [ד] [וחצי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף לה:) דאמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו:) גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ באריסא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמוז וחצי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוצצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"נ לוקטין אותו קודם חצי סיון (ה) ומניחים אותו לייבש ולא (ו) זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכנס קייצו באב הרי זו חזקה נמלאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדלין עליהן: **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו'. מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בב"ק (דף כג: ושם ד"ה ולא) גבי (ז) דפליגי אביי ורבא דאמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי [ד] וחזר (ח) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא בינייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכ"ע לא מיחייב עד רביעית אבל בהא פליגי דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אם נגח נגיחה רביעית ביום ג' לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי דלא ישמרנו קאי אימים דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא אפילו ביום שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב: **עד** נגיחה רביעית **לא** מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מחצי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא:

אלא

מסורת הש"ס

(א) [ועי' תוס' עירובין מח. ד"ה ר' יהודה וכו'], (ב) נ"ל לעיל ביה, (ג) ס"א שמעכב, (ד) רש"ל, (ה) נ"ל לוקטין אותו חצי סיון וכו' ומניחים. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא עושה: (ב) שם שדה בית הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח וכו' הרי אלו י"ד: (ד) שם וכנס את קייצו: (ה) גמ' מנין לחזקה שהיא ג': (ו) תום' ד"ה כנס וכו' ולא הוה זמן כניסתו וכו' שדה עצמה שגדלו וכו' יותר היה מיושב: (ז) ד"ה אי מה וכו' גבי הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו רש"י:

מוסף רש"י

בורות. עגול. **שיחין.** ארוך וקצר. **מערות.** מקורה **בקירו.** (לעיל יז.)

מוסף תוספות

א. [ד]אין זו חזקה דקנין הנזכרת בנכסים שיש להם אחריות, ואינן דומות זה לזה כלל, דאילו חזקת קנין הוא תיקון בגופה של קרקע כדתנן (לקמן מב.) נעל גדר וכו' הרי זו חזקה, ואכילת פירות אינו קונה וכדבעינן למימר בפרקין, ואילו חזקת ראייה היא בהפך, דתיקון אינו ראייה, וכו', ואין חזקה אלא אכילת פירות בשופי כדרך שהבעלים אוכלים. ריטב"א (ריש פירקין). ב. דאמרינן לקמן בגמ' (לו:) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתן ג' שנים מיום ליום. רשב"א. ג. ולהכי אמר שהם שמונה עשר חדש רצופין. רמב"ן. ד. [ו]קאמר סתמא דגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב. תוספות ב"ק כג:

עין משפט נר מצוה

א **א ב** מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף א:

ב **ג ד** מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הל' א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ה:

רבינו גרשום

חזקת הבתי': והבורות זהו עגיל: שיחין. ארוך וקטין: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הבדין. זהו בד של זיתים שלאחר דריסת הזיתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום ויום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. שהוקשו לקרקעות שעובד בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה פירות כלומר כל דבר שמשתמשין בו בכל יום ויום תמיד: חזקתן ג' שנים מיום ליום. דכל הני עושין שמוש מיום ליום ואם החזיק בהן ג' שנים מיום ליום ואח"כ מערער עליהם שום אדם מחזיקין להו ביד המחזיק ומשו"ה בעינן מיום ליום כדי שלא יכול לטעון המערער אני באתי לשם ולא ראיתיו שהי' משתמש בו לפיכך לא מחיתי ולכך צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלו משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באתי ולא ראיתיו משתמש בה לפיכך לא מחיתי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחית באותה שעה לא הוי מחאה: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה מחזקת תם. כדכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. כדכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מחייב. נזק שלם: